۷ـ مفهوم حقیقی دعا:

دعا نوعی عبادت است و در حقیقت، به معنای طلب از معبود است؛ طلبی از درون و با تمام وجود. مفهوم حقیقی دعا، فراتر از نیایش و طلب یا سؤال می‌باشد. گاهی دعا برای ارتباط و سخن گفتن مخلوق با خالق خویش و اظهار فقر و خشوع در برابر وی است و گاهی افزون بر آن، خواسته و طلبی نیز از پروردگار صورت می‌گیرد. از این رو، اجابت دعا تنها به معنای برآورده ساختن حاجت و طلب بنده نیست؛ بلکه پذیرفتن عبادت نیز، اجابت دعوت اوست. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «در نزد خداوند مقاماتی است که بدون دعا کسی به آن نمی‌رسد».

۸ـ شرط استجابت دعا:

عبارت «**اِذا دَعانِ**» بیان‌گر دو شرط برای استجابت دعا است:

۱ـ دعا، حقیقی باشد؛ یعنی مصلحت فرد را در بر داشته باشد؛ چون فقط دعایی حقیقی است که به نفع دعاکننده باشد.

۲ـ اخلاص در دعا باشد و فرد دعاکننده فقط خدا را بخواند. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «خداوند دعای غافل‌دلان را مستجاب نمی‌کند».

بنابراین وعدهٔ خداوند در استجابت دعای بندگان، با وجود این دو شرط، هیچ‌گاه تخلف نمی‌پذیرد و مواردی که دعای ما به ظاهر مستجاب نمی‌شود، به دلیل این است که یا خدا را به‌واقع نخوانده‌ایم و یا مصلحت ما در آن نبوده و خواستهٔ واقعی ما با خواستهٔ ظاهری تفاوت دارد.

ذکر این نکته نیز ضروری است که دعا، آداب و شرایطی دارد که در کمال استجابت آن تأثیر دارد. به‌عنوان مثال امام صادق علیه‌السلام فرموده‌اند: «مبادا هیچ یک از شما از خدا تقاضایی کند مگر این‌که نخست حمد و ثنای او را بجا آورد و درود بر پیامبر و آل او بفرستد بعد به گناه خود نزد او اعتراف (و توبه) کند سپس دعا نماید».

پیام: دعا، زمینه‌ساز رشد و هدایت است. «**لَعَلَّهُم یَرشُدُونَ**»

برای مطالعه بیشتر می‌توانید در تفسیر نمونه (ج۱ ص۶۳۹) به موضوعات:
۱ـ فلسفه دعا و نیایش ۲ـ مفهوم واقعی دعا ۳ـ شرائط اجابت دعاء؛ مراجعه نمایید.

بسم الله الرحمن الرحیم

آیه ۱۸۳

واژه: الصِّیام: روزه، امساک و پرهیز.

۱ـ تقوا و پرهیزکاری؛ مهم ترین حکمت روزه:

همان‌گونه که از مفاد آیه برمی‌آید، حکم روزه به‌طور اجمال در ادیان پیشین نیز بوده است. وجوب چنین عبادتی در تمام ادیان حکایت از تأثیر آن در ایجاد روحیه تقوا و پرهیز از محرمات دارد.

مهم‌ترین علت تشریع روزه نیز به فرمودهٔ قرآن، زمینه‌سازی این عبادت برای تقواست؛ البته روزه در ایجاد فضایل اخلاقی مانند صبر، همدردی با فقرا و تنگدستان، و نیز یادآوری گرسنگی روز قیامت و حفظ سلامتی تأثیر به‌سزایی دارد.

پیام: خطابِ زیبا، گامی برای تأثیر گذاری پیام است. «**یا اَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا**»

در حدیثی از امام صادق علیه‌السلام می‌خوانیم: «لذّت این خطاب، سختی روزه را آسان می‌کند».

آیه ۱۸۴:

واژه: تَطَوَّعَ: بار سنگین تکلیف و اطاعت را به دوش بگیرد.

(**طَوع**: رغبت، میل، انقیاد، فرمانبری و اطاعت)

۲ـ تکالیف الهی؛ پایین‌تر از حد توان:

خداوند هیچ‌گاه بندگان خود را به امری فراتر از توان و طاقت‌شان تکلیف نمی‌کند و تشریع حکمی چون روزه به هیچ‌وجه سخت‌گیری بی‌مورد بر بندگان نبوده؛ بلکه پایین‌تر از حد توان آنان است.

با این وجود، روزه بر گروهی که همین توان را نیز ندارند یا در سفر می‌باشند، واجب نیست و آنان باید فدیه داده یا قضای آن را بجا آورند.

پیام: عبادتی سبب رشد و قرب است که با علاقه و رغبت باشد. «**فَمَن تَطَوَّعَ**»

آیه ۱۸۵:

واژه: **الیُسر**: آسانی. **العُسر**: دشواری.

۳ـ اهمیّت ماه مبارک رمضان:

رمضان تنها ماهی است که نام آن در قرآن ذکر شده است. (این نام از مادهٔ «رَمض: سوزاندن» گرفته شده است؛ زیرا در آن، گناهان انسان سوزانده می‌شود.

در برخی روایات به‌عنوان یکی از اسماء الهی نیز، ذکر شده است.

از امام صادق علیه‌السلام روایت شده که: «تورات در ششم ماه مبارک، انجیل در دوازدهم، زبور در هجدهم و قرآن در شب قدر نازل گردیده است».

٤ـ نزول دفعی و تدریجی قرآن:

از این آیه برمی‌آید که تمام قرآن در ماه رمضان بر پیامبر صلی‌الله‌وعلیه‌وآله‌وسلم نازل شده است؛ در حالی‌که در آیه‌ای دیگر آمده است: «ما آن را به صورت بخش بخش نازل کردیم تا با درنگ بر مردم بخوانی، و آن را چنان که باید، به تدریج فرو فرستادیم». (اسراء/۱۰۶) تاریخ نیز حکایت از این دارد که قرآن به تدریج و در طول بیست‌وسه سال بر پیامبر اکرم صلی‌الله‌وعلیه‌وآله‌وسلم نازل شده است.

از آیات متعدّدی استفاده می‌شود که قرآن حقیقت دیگری نیز داشته که بالاتر از فهم و درک عادی است. آن حقیقت دارای نوعی اجمال بوده که بعد تفصیل یافته و مجزّا شده است؛ چنان‌که فرموده است: «**کِتَابٌ اُحکِمَت آیاتُهُ و ثُمَّ فُصِّلَت مِن لَّدُن حَکِیمٍ خَبِیر** ـ این کتابی است از جانب حکیمی دانا که آیاتش سربسته و کلّی بوده سپس تفصیل داده شده است».(هود/۱) بنابراین، می‌توان گفت که تمام قرآن به صورت اجمال در ماه مبارک رمضان و سپس به صورت تفصیل در مدت بیست‌وسه سال بر پیامبر نازل شده است.

پیام: اسلام برای هر فرد و در هر شرایطی، قانونی مناسب دارد. «**وَ مَن کانَ مِنکُم مَرِیضاً اَو عَلی سَفَرٍ**»

آیه ۱۸۶:

واژه: **الدّاعِ**: خواننده، دعوت کننده (این واژه در اصل «**داعی**» بوده است.) (**دُعاء**: خواندن)

دَعانِ: مرا بخواند.

۵ـ خدا نزدیک است

در شان نزول این آیه آمده است: کسی از پیامبر صلی‌الله‌وعلیه‌وآله‌وسلم پرسید: «آیا خدای ما نزدیک است تا آهسته با او مناجات کنیم؟ یا دور است تا با صدای بلند او را بخوانیم؟» آیه فوق نازل شد و به آن‌ها پاسخ داد که خدا به بندگانش نزدیک است.

نزدیک‌تر از آن‌چه تصور کنید، نزدیک‌تر از شما به خودتان، و نزدیک‌تر از شریان گردن‌های‌تان چنان که در جای دیگر می‌خوانیم: «**نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَیْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِیدِ** ـ ما به او از رگ قلبش نزدیک‌تریم». (ق/۱۶)

آری او به ما نزدیک است، چگونه ممکن است از ما دور باشد در حالی که میان ما و قلب ما جای او است! «**وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ یَحُولُ بَیْنَ الْمَرْءِ وَ قَلْبِهِ** ـ و بدانید خداوند میان انسان و قلب او حایل می‌شود». (انفال/۲۴)

۶ـ دعا؛ کلید نیایش با معبود:

آیهٔ مذکور یکی از زیباترین و لطیف‌ترین تعابیر در بیان رابطه خداوند با بندگان خویش است؛ زیرا در آن خداوند، اجابت دعوت بندگان را به ذات پاک خود نسبت داده و از زبان خویش به آنان وعده داده است که اگر وی را بخوانند، بی‌درنگ دعوت ایشان را اجابت خواهد نمود.

همچنین، خود از بندگان درخواست نموده که دعوت وی را اجابت نمایند و او را بخوانند تا مایهٔ رشد ایشان شود.

خداوند، در این آیه هفت بار به ذات پاک خویش و هفت بار به بندگان اشاره کرده است تا ارتباط تنگاتنگ میان معبود و بنده را نمایان‌تر سازد.